

Parlamentarna saradnja u procesu normalizacije odnosa

Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) organizovao je 25-26.juna 2016. Podgorici, Crna Gora, svoj četvrti okrugli sto za poslanike skupština Srbije i Kosova. Cilj sastanka je bila procena odnosa između Kosova i Srbije, traženje načina za doprinos rešavanju otvorenih pitanja, i utvrđivanje plana budućih aktivnosti Grupe za saradnju poslanika sa Kosova i iz Srbije, koja je formirana na njihovom poslednjem sastanku u Prištini.

Okrugli sto je deo većeg projekta posvećenom normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije koji je podržan i sprovodi se u saradnji sa Saveznim ministarstvom inostranih poslova Švajcarske.

Odnosi između srpskog i kosovsko-albanskog društva i dalje trpe od nasleđa prošlosti. Bes i osveta ne ustupaju mesto zrelosti i kompromisu, i na taj način sprečavaju dva društva da načine racionalne izbore, rekla je poslanica iz Srbije. Ona je pozvala svoje kolege, kao i vlade Kosova i Srbije, da sporove reše sada i da ih ne ostave budućim generacijama. „Da li želimo naša deca mrze jedni druge kao što se mi sada mrzimo?“ Ona je rekla da političari mogu da preokrenu neprijateljske odnose iz proteklih decenija sa „malo dodatnog napora i malo političke volje.“ „Naš izbor, dodala je ona, da li ćemo blokirati proces ili ćemo ići napred.“

Što se tiče uloge parlamenata, jedan od učesnika je pozvao prisutne da uspostave rigoroznije praćenje i nadzor nad potezima njihovih vlada, te da češće pozivaju državne službenike na parlamentarna slušanja, kao i da se angažuju oko boljeg upoznavanja javnosti sa činjenicama. On je zaključio da normalizacija nije samo proces dve grupe ljudi iz dveju vlada, već proces između dva društva, te da na taj način poslanici treba da preuzmu aktivniju ulogu u ovom procesu.

Potkrepljujući prethodnaizlaganja kolega, poslanik sa Kosova je rekao da su političari na Kosovu i Srbiji ušli u začarani krug u kome su trenutno zaglavljani, uglavnom zato što nisu govorili otvoreno svojim građanima o tome šta jeste realnost. Kao primer nazadovanja u odnosima, naveo integraciju kosovskih Srba u kosovsko društvo i kosovski sistem upravljanja.Srbi, rekao je, su napravili nekoliko koraka unazad u integraciji.Za ovaj ishod isti učesnik je okrivio i Prištinu i Beograd.On je tvrdio da i Kosovo i Srbija, i Srbi i Albanci treba da urade više nego da čekaju EU da predloži rešenja i kompromise. Jedan od učesnika je rekao da je Briselski dijalog „gubi svoju suštinu.“ Jedan broj učesnika je tvrdio da EU gubi uticaj u regionu i da se članstvo u EU se ne smatra za veliki podstrek kao što je to ranije bio slučaj.

Komunikacija u vezi sa dijalogom i dalje predstavlja problem. Vladini zvaničnici se oko nekih pitanja saglase u Briselu, a potom koriste negativne izraze o drugoj strani i nude suprotstavljene ili netačne infomracije o onom o čemu su se dogovorili. Jedan od govornika je primetio da je

jasno da pregovarači često moraju da se slože sa stvarima koje im se ne sviđaju, ali da bi trebalo da se uzdrže od izražavanja nezadovoljstva kroz upotrebu agresivnog jezika.

Neki od učesnika su naveli da bi poslanici mogli doprineti promeni negativnog javnog diskursa o normalizaciji i poboljšanju već postignutih sporazuma i njihovom sprovođenju. Govornik je primetio da su neki od sporazuma živote ljudi učinili još težim, neki su neodrživi, a mnogi od njih nisu ni implementirani. Konkretno, govornik je izdvojio Sporazum o slobodi kretanja koji je stvorio nove prepreke za kosovske vozače, uključujući i nepriznavanje kosovskih RKS tablica i ličnih karata, koji se menjaju sa nekim privremenim srpskim ispravama. Pored toga, ovaj postupak znači i dodatno isticanje porekla vozača. Ako vozite od Merdara sa privremenim tablicama sa oznakom „proba“, očigledno je da ste vozač sa Kosova.

Neki od učesnika su bili protiv dijaloga u Briselu, navodeći kao razlog da „strane u dijalogu nisu jednake.“ Na primer, Kosovo priznaje Srbiju, ali Srbija ne priznaje Kosovo. Evropska unija priznaje Srbiju, ali ne priznaje u potpunosti Kosovo.

Integracija manjina

Mnogi od učesnika su istakli primedbe oko nazivanja etničkih zajednica manjinama, pošto ovaj termin podrazumeva isključivanje, te su predložili da se jednostavno nazivaju zajednicama. Nedostatak integracije Srba na Kosovu ostaje glavna prepreka za normalizaciju odnosa između dva društva. Beograd insistira na implementaciji Sporazuma o osnivanju Asocijacije/Zajednice opština sa srpskom većinom, dok kosovska vlada kaže da je potrebno da Asocijacija/Zajednica bude osnovana shodno odluci Ustavnog suda Kosova. Istovremeno, najveća opoziciona partija Kosova, Pokret Samoopredeljenje, u potpunosti se protivi formiranju Asocijacije/Zajednice.

Učesnik je rekao da su ljudi na Kosovu protiv Asocijacije/Zajednice i Vlada je obavezna da poštuje volju naroda. Osim toga, govornik je rekao da Asocijacija/Zajednica ne bi pomogla integraciju Srba već bi donela segregaciju i podrila centralne institucije Kosova, posebno na severu. Srbi čvrsto veruju da će Asocijacija/Zajednica štiti njihove interese i prava na Kosovu. Jedan srpski učesnik je rekao da je teško za Beograd da ima poverenje u briselski proces i pokazuje dobru volju, ako Asocijacija/Zajednica nije uspostavljena više od tri godine nakon sporazuma iz aprila 2013. godine.

Prava albanske manjine na jugu Srbije je bilo drugo pitanje o kome je raspravljano na okruglom stolu. Jedan od učesnika je rekao da Beograd treba da im da ista prava koja želi za Srbe na Kosovu. Još jedan od učesnika, koji je nedavno posetio većinski albanske oblasti u Srbiji, govorio je o mnogo većoj stopi nezaposlenosti od proseka u Srbiji i nedostatka ekonomskih mogućnosti u ovim oblastima, dodajući da je nivo vladinih investicija takođe mnogo niži od proseka u Srbiji. Isto tako, Albanci tamo nisu bili u stanju da koriste udžbenike sa Kosova, što je govornik okarakterisao kao kršenje osnovnih ljudskih prava. „Mi smo dali kosovskim Srbima dvostruku većinu, dok su Albanci u Srbiji ne mogu da dobiju čak i knjige sa Kosova.“

Mnogi od učesnika su rekli da političari treba da budu iskreni prema svojim zajednicama, i da treba da im pomognu da se integrišu u svoja društva, a ne da ih koriste za svoje političke i

individualne ciljeve. Oni su takođe rekli da će potpuna implementacija sporazuma i poboljšanje odnosa između Beograda i Prištine doprineti ublažavanju etničkih tenzija u Srbiji i na Kosovu.

Nestale osobe

Prema podacima Fonda za humanitarno pravo, od januara 1998. do decembra 1999. godine bilo je 13.146 poginulih i nestalih na Kosovu. Među njima, 10.495 su Albanci, 2.077 su Srbi, a 574 ostali. Do današnjeg dana preko 1.650 osoba se vode kao nestali. Učesnici su izrazili podršku i javnim diskursima i inicijativama na svim stranama koje uzimaju u obzir žrtave svih nacionalnosti. Istakli su da je u suprotnosti sa takvim pristupom isticanje fotografija nestalih samo albanske nacionalnosti, koje su trenutno postavljene ispred kosovskog parlamenta, i samo nestalih Srba ispred srpskog parlamenta.

Uspostavljen je konsenzus da bi kosovska i srpska vlada mogle da učine više da se otkriju sudbine preostalih nestalih lica kroz pružanje više finansijske pomoći, razmenu informacija o potencijalnim grobnicama, i kroz povećanje saradnje i koordinacije svojih delegacija u Radnoj grupi za nestala lica.

Nekoliko učesnika su takođe preporučili da se ova pitanja razmotre između dve vlade u okviru Briselskog dijaloga.

Iako je postojao široki konsenzus da je pitanje politički osetljivo, oni su ohrabрили svoje vlade da se prema njemu odnose kao pre svega humanitarnom pitanju, kako bi saradnja bila što delotvornija.

Neki odučesnika su rekli da bi zaključivanje ovog pitanja ne samo donelo kraj boli porodicama nestalih, već da bi i doprinelo normalizaciji i pomirenju srpskog i albanskog društva.

Paralelno sa naporima da se otkriju sudbine nestalih, pravosudni sistemi bi trebali da intenziviraju svoje napore na pronalaženju i procesuiranju počinitelaca.

Zaključak

Učesnici su dali niz preporuka iz oblasti obrazovanja, sporta, kulture, i drugih društvenih aktivnosti koje će doprineti normalizaciji odnosa između dva društva.

- **Potrebno je kopirati saradnju između privrednih komora Kosova i Srbije.** Učesnici su predložili da se na naredni okrugli sto pozovu predstavnici privrednih komora kako bi predstavili svoj pristup saradnji i objasnili kako su se nosili sa političkim preprekama, posebno onim vezanim za pitanje statusa. Mnogi odučesnika su naveli da bi fokus na ekonomsku saradnju i trgovinu trebao da ima prednost nad političkim pitanjima, jer su to oblasti koje donose neposredne koristi i povezuju ljude.
- **Srbima na Kosovu je potrebno ponuditi mogućnosti da uče albanski.** Poznavanje albanskog ne bi samo unapredilo društvene odnose između Srba i Albanaca, već bi stvorilo i bolje mogućnosti za zapošljavanje za kosovske Srbe, posebno u privatnom sektoru. Trenutno je neznan broj Srba zaposlen u privatnim preduzećima.

- **Potrebno je uspostaviti program razmene između Univerziteta u Beogradu i Univerziteta u Prištini.** Saradnja u oblasti obrazovanja predstavlja područje gde je saradnja verovatno lakše uspostaviti, pošto nije previše politički osetljiva. Iako Srbija ne priznaje Univerzitet u Prištini, preporučeno je da rektori dva univerziteta nađu načina da zaobiđu političke prepreke i uspostave takav program.
- **Potrebno je da se organizuje fudbalska utakmica između fudbalskih timova bivših igrača Partizana i Prištine.** Postojao konsenzus da normalizacija odnosa zahteva komunikaciju između svih delova društava, ne samo između dve vlade, te je preporučeno da se organizuje takva fudbalska utakmica u cilju promocije pomirenja i boljih društvenih odnosa.
- **Organizovanje zajedničkih sastanaka dve vlade.** Iako je ova ideja za sada prilično nerealna, jedan od učesnika je predložio zajednički sastanak vlada Kosova i Srbije, slično sastancima koje Vlada Kosova ima sa vladama Makedonije i Albanije ili Vlada Srbije sa vladama Mađarske i Rumunije.
- **Potrebno je organizovati zajedničke posete poslanika Kosovu i Srbiji.** Poslanici bi mogli da organizuju zajedničke posete albanskim sredinama u Srbiji i srpskim sredinama na Kosovu. Cilj ovakvih poseta je da se dobiju direktne informacije o izazovima sa kojima se suočavaju zajednice, kao i da se promoviše veća društvena interakcija.

Učesnici su razgovarali o mogućnosti objavljivanja zajedničku izjave o nestalim osobama. Oni su postigli široku saglasnost o sadržaju izjave čije je predlog izrađen tokom razgovora, ali nisu bili u stanju da postignu konsenzus o nekim formulacijama i idejama koje su predložene u tekstu.

Učesnici

abecednim redom

Miroslav Aleksić, poslanik u Skupštini Srbije, Socijaldemokratska stranka
Besim Beqaj, poslanik u Skupštini Kosova, Demokratska partija Kosova
Gordana Čomić, potpredsednica, Skupština Srbije, Demokratska stranka
Blertha Deliu Kodra, poslanica u Skupštini Kosova, Demokratska partija Kosova
Aida Derguti, poslanica u Skupštini Kosova, Pokret Samoopredeljenje
Arben Gashi, poslanik u Skupštini Kosova, Demokratski savez Kosova
Fatmir Hasani, poslanik u Skupštini Srbije, Partija za demokratsko delovanje
Teuta Haxhiu, poslanica u Skupštini Kosova, Alijansa za budućnost Kosova
Donika Kadaj Bujupi, poslanica u Skupštini Kosova, Pokret Samoopredeljenje
Nada Lazić, poslanica u Skupštini Srbije, Liga socijaldemokrata Vojvodine
Vladimir Marinković, poslanik u Skupštini Srbije, Socijaldemokratska partija Srbije
Aleksandar Markovic, poslanik u Skupštini Srbije, Srpska napredna stranka
Vladimir Orlić, poslanik u Skupštini Srbije, Srpska napredna stranka
Branko Ružić, poslanik u Skupštini Srbije, Socijalistička partija Srbije
Shpetim Gashi, potpredsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Alex Roinishvili Grigorev, predsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Arbër Kuçi, saradnik, Savet za inkluzivno upravljanje
Maja Mičić, nacionalni programski službenik, Ambasada Švajcarske u Srbiji
Milivoje Mihajlović, direktor, Radio Beograd
Sanja Ivačić Perović, zamenica glavnog urednika, Beta
Jean-Daniel Ruch, ambasador Švajcarske u Srbiji i u Crnoj Gori
Saskia Salzmann, regionalni savetnik za ljudsku bezbednost, Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske
Talia Wohl, programski službenik, Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske